

Тақырыпқа шығу:

1. Бұл ғылым орталығы еліміздің қай қаласында орналасқан?

2. Оның Қазақстан ғылымын дамытудағы рөлі қандай?

Бүгінгі сабақтың тақырыбы:

§11. XX ғасырдың 40-80 жылдарындағы қазақстандық ғалымдардың ғылымды дамытудағы жетістіктері

Зерттеу сұрағы: XX ғасырдың екінші жартысында ғылымның қай салалары көбірек дамыды?

Бұл сабақта білім мен ғылым саласындағы мемлекеттік саясатқа баға береміз.

Қазақстан тарихынан

§ 11 параграфты мұқият оқып шық.

Бейне сабаққа сілтеме:

<https://www.youtube.com/watch?v=HUC18MTtpog>

Терминологияға анықтама

Ғылыми орталық – әртүрлі ғылыми және басқа ұжымдардың ғылыми-зерттеулерді ұйымдастыру формасы. Әдетте, ірі ғылыми-зерттеу институттары, конструкторлық-жобалау ұйымдары, жоғары оқу орындарының базасында құрылады. Жұмыс мақсаттарына қарай кешендік (негізінен іргелі зерттеулер бойынша), оқу-ғылыми, оқу-ғылыми-өндірістік болып бөлінеді.

ЮНЕСКО – Біріккен Ұлттар Ұйымының білім беру, ғылым және мәдениет мәселелері жөніндегі ұйымы. Өз қызметін 1946 жылы бастады. Қазақстан Республикасы 1992 жылдан ЮНЕСКО-ның мүшесі.

Ғылым саласы қалай дамыды?

Еліміздің ғылыми әлеуеті де арта түсті. Республиканың мәдени өміріндегі ерекше оқиға – 1946 жылы КСРО ҒА Қазақ филиалының негізінде Қазақ КСР Ғылым академиясының ашылуы болды.

1946 жылы мамырда Қазақстан Ғылым академиясының салтанатты ашылу рәсімі өтті. Аса көрнекті ғалым Қаныш Сәтбаев оның

алғашқы президенті болды. Академияның құрметті мүшелері болып И. Бардин, С. Вавилов, И. Мещанинов, В. Обручевтер сайланды.

Қ.И. Сәтбаев Қазақстан ғылымында ерекше орын алды. Ол қазақстандық металлогения ғылымы мен геология ғылыми мектебінің негізін қалады. Жезқазған кен орындарын зерттеген іргелі еңбегі үшін КСРО Мемлекеттік сыйлығы, геология-минералогия ғылымдары-

ның докторы ғылыми атағы беріліп, КСРО ҒА-ның корреспондент-мүшелігіне сайланды.

1950 жылдың соңында Қазақ КСР ҒА-ның жүйесінде 50 ғылыми-зерттеу мекемесі, оның ішінде 19 институт, 13 сектор, екі мұражай, обсерватория, үш ботаникалық бақ пен 8 ғылыми база жұмыс істеді. Академияда ғылыми-техникалық прогреске өз үлестерін қосқан 500-ге жуық аспирант білім алды.

1960 жылдардың соңына қарай Қазақстан КСРО-ның ірі ғылыми орталықтарының біріне айналды. *1985 жылы республикада 40377 ғылыми қызметкер жұмыс істеді. Олардың 864-і ғылым докторы, ал 650-і Ғылым академиясының академиктері, корреспондент-мүшелері, профессорлар болды.*

Дәптерге жазамыз

- ❑ 1946 жылы 1 маусымда **Қазақ КСР Ғылым академиясы** ашылды. Оның алғашқы президенті **Қ.Сәтбаев** болды.
- ❑ Қазақстан Ғылым академиясын құруға, ғылыми жұмыстардың ұйымдастырылуына көмек көрсеткен көрнекті орыс ғалымы-**А. Панкратова**
- ❑ 1946-1949 жж Қазақ КСР ҒА-ның ғылыми-зерттеу мекемелері саны **900-ден астам** ұсыныстар мен зерттеулерді өндіріске енгізуге ұсыныс жасады.
- ❑ Тоқырау жылдарында қатты **зардап** шеккен ғылым саласы-**Қоғамдық ғылымдар**
- ❑ Тоқырау жылдарында қатты **бұрмаланған** ғылым саласы-**Қазақстан тарихы**
- ❑ Тоқырау жылдарында қазақтардың үлесі **тым аз** ғылым саласы-**Жаратылыстану**
- ❑ Тоқырау жылдарында қазақтар негізінен меңгерген ғылым салалары-**Гуманитарлық, Ауыл шаруашылығы, Медицина.**

Ғылым саласына қосқан ғалымдар

Д. Сокольский	У. Ахметсафин	М. Айтхожин	А. Бараев
Катализаторларды электрохимиялық әдістермен зерттеу мәселесін көтерді	Гидрогеология және гидрофизика ғылымдары саласында нәтижелі еңбек етті	Генетика мен микробиология саласында табысқа жетіп, өсімдік жасушаларындағы информосомаларды ашты	Топырақ қорғаудың жаңа жүйесін жасауда зерттеулер жүргізді

Ә. Марғұлан	Е. Бөкетов	К. Ақышев
Қазақстан археология мектебінің негізін салушы, ғылымның көптеген этнография, тарих, шығыстану, әдебиеттану, өнертану салаларын зерттеген	Тұңғыш рет молибден, вольфрам, селен және теллурмен зерттеулер жүргізді. Флотация байыту сатысында бос жыныстардан оңай алынатын тотыққан мысты сульфид түріне айналдыру. Бұл жоғары сапалы шикізаттан бағалы өнім алуға, нәтижесінде табиғи ресурстарды сақтауға мүмкіндік берді	Есік қаласының жанындағы қорғаннан сақ жауынгерінің табылуы дүниежүзі тарихшыларының назарын аударды

Сокольский Дмитрий Владимирович
1910-1987 жж.

**Көрнекті химик-ғалым,
Қазақстандағы катализдік химия
мектебінің ғылыми негізін салушы,
химия ғылымдарының докторы,
профессор,
Социслаистік еңбек Ері, Қазақстан
ғылымына еңбек сіңген
қайраткер,
академик.**

**Айтхожин Мұрат Әбенұлы (29.6.1939 -
19.12.1987) - биология ғылымының
докторы (1977), профессор (1980),
Қазақстан ғылым академиясының
корреспондент мүшесі (1979),
академик (1983), Қазақстанда
молекулалық биология мен
биотехнологияның негізін
қалаушылардың бірі, ғалым.**

У.Ахметсафин- 1912-1984
жж. көрнекті ғалым, қазақ
кеңес гидрогеологы, геология -
минералогия ғылымының доктор
ы (1947), Қаз. КСР Ғылым
Академиясының академигі (1954;
корр. мүшесі 1951). Қазақстан
КСР-інің ғылымға еңбек сіңірген
қайраткері (1961), Социалистік
Еңбек Ері (1969).

Ебіней Арыстанұлы Бөкетов
1923-1983 жж.
көрнекті ғалым, техника
ғалымдарының докторы,
профессор,
Қазақ КСР ҒА-ның академигі,
Жазушылар Одағының мүшесі

Әлкей Хақанұлы Марғұлан 1904-1985 жж.

әдебиеттанушы, өнертанушы, шығыстанушы,

Ұлттық археология мектебінің негізін қалаушы.

Бүкілодақтық география қоғамының толық мүшесі

(1933), филология ғылымының докторы (1945), Қазақстан ғылым академиясының академигі (1958), Қазақ КСР-інің еңбек сіңірген ғылым қайраткері (1961).

Кемел Ақышев 23.5.1924, Павлодар облысы, Баянауыл ауданы. Археолог, тарих ғылымдарының докторы, қазақ археология ғылымының негізін қалаушылардың бірі. Көне және орта ғасырлардағы Қазақстан ескерткіштерің әлемдік маңызы зор Есік обасынан табылған «Алтын адам» (б.з.б. V-IV ғасырлар), Бесшатыр (б.з.б. VI-V ғасырлар), Отырар жәдігерлерін ашып зерттеді.

Дәптерге жазамыз

- ❑ 1960-1970 ж **генетика мен микробиология** саласында қомақты табыстарға жеткен ғалым-**М.Айтхожин**
- ❑ 1960-1970 ж **гидрогеология және гидрофизика ғылымдары** саласында нәтижелі еңбек еткен ғалым-**У.Ахметсафин**
- ❑ 1960-1970 ж **катализаторларды электрохимиялық әдістермен** зерттеу мәселесін дұрыс көтере білген ғалым-**Д.Сокольский**
- ❑ Топырақ қорғаудың жаңа жүйесін жасауда зерттеулер жүргізген-**академик Бараев**
- ❑ 1970 ж **Кемел Ақышев** тапқан дүние жүзі тарихшыларының назарын аударған жаңалық **Есік қорғанынан алтын киімді сақ жауынгерінің табылуы.**
- ❑ 1960-1980 ж ғылыми еңбектерді бағалау, авторларына ғылыми дәреже беру шешілді-**Мәскеуде**

Тапсырмалар

2-тапсырма. Қазақстан ғылымында қандай кемшіліктер болған? Кемшіліктер шешімін тапты және шешімін таппағанын талқылаңдар.

Кемшіліктері		Шешімін таппады
	Қазақстан ғылымы	
Шешімін тапты		Жетістіктері

3-тапсырма. Төмендегі көп нүктенің орнына өздерің ізденіп, тиісті мәліметті жазыңдар.

Есімдері ғылыми ортада ғана емес, көпшілік қауым арасында кеңінен танымал ғалымдар:

Қазақтар үлесі тым аз болған ғылым саласы:

Тоқырау жылдарында қатты зардап шеккен ғылым саласы:

Генетика және микробиология саласындағы еңбегі Лениндік сыйлықпен атап өтілген ғалым: ...

4-тапсырма. Мәтінді оқып шығып, өз пікірлеріңді білдіріңдер.

1970–1980 жылдары тарих, филология, зоология, ботаника, геология ғылымдары бойынша көптомдық іргелі зерттеу еңбектері жазылды. Көптеген монографиялар жарық көрді. Жануарлардың жаңа түрлері мен тұқымның жаңа сорттары өсірілді. Алайда техниканың ғылыми өзекті салалары – радиоэлектроника, радиотехника, автоматика сияқты салалары назардан тыс қалып қойды. Басты себебі туралы айтыңдар.